

De macro-economie van het samenwerken

Auteur(s):

Butter, F.A.G. den

De auteur is hoogleraar algemene economie aan de VU.

Verschenen in:

ESB, 82e jaargang, nr. 4119, pagina 677, 10 september 1997

Rubriek:

Uit de vakliteratuur

Trefwoord(en):

De macro-economie van het samenwerken

Auteur(s)

Butter, F.A.G. den

De auteur is hoogleraar algemene economie aan de VU.

Uitgave

ESB

Verschenen in

970910

82

4119

677

Rubriek

Uit de vakliteratuur

Trefwoord

Economische orde; Uit de vakliteratuur

In zijn beroemde voorbeeld van de speldenfabriek wees Adam Smith op het economische voordeel van de arbeidsverdeling en daarmee van het samenwerken. Een echte macro-economische theorie van het samenwerken ontbrak tot voor kort. Recentelijk hebben echter Caballero en Hammour gepoogd om samenwerkingsverbanden een plaats te geven in de macro-economische conjunctuur- en structuurtheorie ¹.

Natuurlijk beschrijven de groeitheorie en de leer van de productiefuncties al de schaalvoordelen en meeropbrengsten die een koppeling van productiefactoren kan opleveren. Dat zijn echter niet de aspecten van het samenwerken waarin Caballero en Hammour geïnteresseerd zijn. In hun model staan twee belangrijke eigenschappen van samenwerking centraal. Ten eerste het feit dat samenwerking altijd van tijdelijke aard is: samenwerkingscontracten worden gesloten en later weer ontbonden. Zo worden banen gecreëerd en later weer vernietigd; productietechnieken verouderen en worden vervangen door nieuwe technieken.

De tweede cruciale eigenschap van samenwerkingsverbanden is dat er specifieke vaste kosten mee gemoeid zijn. Deze kosten beslaan een deel van de capaciteit van de productiefactoren en gaan verloren wanneer het samenwerkingsverband verbroken is. Dit is wat Caballero en Hammour - lelijk en letterlijk vertaald - de 'economische specificiteit' noemen. Dit soort kosten wordt bijvoorbeeld gemaakt wanneer een bedrijf arbeidskrachten aanneemt en in hun opleiding investeert; of wanneer een werknemer tijd spendeert aan het aanleren van bedrijfsspecifieke kennis; of wanneer een bank na een risico-analyse krediet verstrekt aan een ondernemer; of wanneer een bedrijf een investering pleegt om aan de vraag van zijn vaste afnemers te kunnen voldoen.

Gewoonlijk zullen deze specifieke vaste kosten lager zijn dan het voordeel dat het samenwerkingscontract oplevert. Vanuit welvaarts oogpunt ontstaat echter een probleem omdat het vrijwel nooit mogelijk is om over de netto opbrengsten van het samenwerkingsverband een vast contract op te stellen dat over de volledige duur van het verband stand houdt. De partij die de minste vaste kosten heeft gemaakt zal namelijk geneigd zijn om te heronderhandelen over de opbrengst van het samenwerkingsverband. Een voorbeeld hiervan is het 'hold-up' probleem². Dit doet zich voor wanneer bedrijven vaste investeringskosten hebben gemaakt en wanneer de werknemers de extra productiviteit van deze investeringen in hun loon willen zien doorberekend. Aldus eigenen de werknemers zich een deel van het rendement van de investering toe. Door het te lage ondernemersrendement zal onderinvestering plaatsvinden. De onderbenutting van de productiefactoren resulteert in werkloosheid.

Op macro-niveau levert het eenvoudige en gestileerde model van Caballero en Hammour een aantal opmerkelijke en genuanceerde beleidsaanbevelingen op. Afgezien van de efficiëntie-verliezen die ontstaan vanwege de onmogelijkheid om duurzame contracten over de verdeling van de opbrengst van de samenwerking aan te gaan, kunnen zich ook welvaartsverliezen voordoen wanneer de tijdstippen waarop samenwerkingsverbanden aangegaan en verbroken worden, niet op elkaar zijn afgestemd. Dit geldt bijvoorbeeld wanneer baancreatie en baanvernietiging niet synchroon verlopen zodat degenen van wie de banen vernietigd worden niet voldoende snel in nieuw gecreëerde banen aan de slag kunnen komen. Er is dan sprake van overmatige werkloosheid terwijl ook nog eens een onnodige vernietiging van menselijk kapitaal optreedt. Symmetrische schokken kunnen hierdoor asymmetrische gevolgen voor de conjunctuur hebben.

Tijdens recessies kan de werkloosheid onnodig hoog oplopen, terwijl tijdens een opleving de economie mogelijk eerder door de capaciteitsgrenzen wordt afgeremd dan vanuit welvaarts perspectief gewenst is. Bovendien toont het model dat het werkgelegenheids- en productieniveau gemiddeld lager zal uitkomen naarmate de intensiteit van de schokken op macro-niveau toeneemt. Voor een welvaartsverbetering is dan een actief conjunctuurbeleid nodig. Tijdens een recessie dient de economie gestimuleerd te worden. Of tijdens de hoogconjunctuur ook een Keynesiaans stabilisatiebeleid dient te worden gevoerd, of dat een verdere conjuncturele opleving juist dient te worden bevorderd, hangt af van de aard van de schokken die zich in de economie voordoen.

Caballero en Hammour illustreren dat instituties kunnen bijdragen aan een efficiënter economisch proces. Dit komt omdat op den duur er een institutioneel evenwicht zal ontstaan waarbij de specifieke kosten die zich bij een samenwerkingsverband voordoen, voor ieder van de samenwerkende partijen een zodanige omvang krijgen, dat de inefficiënties vanwege het hold-up probleem en het synchronisatie probleem minder groot worden. Caballero en Hammour reiken hier een mogelijke verklaring aan voor het huidige succes van ons Poldermodel. Dankzij de consensus over het nut van een loonmatiging, een goede sociale zekerheid en de flexibilisering van de arbeid in samenhang met technologische vernieuwing zijn in ons land de processen van baanvernietiging en baancreatie goed op elkaar afgestemd en is de conjuncturele opleving niet onnodig afgeremd door een onderinvestering. Dit laatste omdat de factor 'arbeid' zich niet een te groot deel van de productiviteit heeft toegeëigend. Kennelijk zijn andere Europese landen minder ver gevorderd op deze weg van institutionele evolutie

¹ R.J. Caballero en M.L. Hammour, The macroeconomics of specificity, mimeo (NBER), 1997, (vermoedelijk) te publiceren in *Journal of Political Economy*.

² Zie voor een overzicht van de literatuur J.M. Malcomson, Contracts, hold-up, and labor markets, paper gepresenteerd op de CEPR/ESRC workshop over 'Unemployment Dynamics', CEPR/Londen, 5 februari 1997, te publiceren in *Journal of Economic Literature*.